

## Ντίνος Αγρότης

Ερευνητής: Πάρης Πάτσαλος (ΕΠΠ)

Πληροφορητής: Ντίνος Αγρότης (ΠΝΑ)

ΕΠΠ: Θέλω να μου πείτε την ημερομηνία γεννήσεώς σας.

ΠΝΑ: Είμαι γεννημένος στις 2 Νοεμβρίου του 1932.

ΕΠΠ: Πού γεννηθήκατε;

ΠΝΑ: Γεννήθηκα στον Στρόβολο.

ΕΠΠ: Τι εκπαίδευση έχετε;

ΠΝΑ: Τελείωσα το γυμνάσιο. 3<sup>η</sup> γυμνασίου

ΕΠΠ: Τι επάγγελμα κάνατε;

ΠΝΑ: Είχαμε μπακάλικο. Ο πατέρας μου είχε μπακάλικο.

ΕΠΠ: Και δουλεύατε εκεί;

ΠΝΑ: Και δούλευα μαζί του. Ο πατέρας μου πέθανε το 1955.

ΕΠΠ: Δηλαδή πέθανε μόλις ξεκίνησε ο αγώνας.

ΠΝΑ: Ναι, μόλις ξεκίνησε ο αγώνας. Με νοουθετούσε να μην εμπλακώ σε αυτά τα πράγματα και πέθανε τον Αύγουστο του 1955.

ΕΠΠ: Πότε μάθατε για την ΕΟΚΑ; Μάθατε από πριν ή μετά την έναρξη του αγώνα;

ΠΝΑ: Ήμουν στην ΟΧΕΝ, με τον πατήρ Σταύρο και όλα αυτά, αλλά έμαθα μετά. Όταν άρχισε η ΕΟΚΑ, το 1956 κατ' ακρίβεια. Το 1956 μπήκατε εμείς.

ΕΠΠ: Και από ποιόν ενημερωθήκατε; Από τον πατήρ Σταύρο;

ΠΝΑ: Ναι, ήμασταν εκεί στην ΟΧΕΝ και μας μιλούσαν.

ΕΠΠ: Άρα από τον πατήρ Σταύρο;

ΠΝΑ: Ναι, από τον πατήρ Σταύρο. Ήταν και ο πατήρ Ανάργυρος.

ΕΠΠ: Πριν από τον αγώνα, οι απόψεις σας για το Κυπριακό και την Κύπρο ποιες ήταν;

ΠΝΑ: Ήμασταν ενωτικοί. Πηγαίναμε και κάναμε μαθήματα στην ΟΧΕΝ, πηγαίναμε εκδρομές, μιλούσαμε συνέχεια για την Ένωση, είχαμε την Ελλάδα μέσα μας, ήμασταν καταρτισμένοι και περιμέναμε ότι θα άρχιζε ο αγώνας.

ΕΠΠ: Άρα αποφασίσατε να ενταχθείτε στον αγώνα, επειδή πιστεύατε πως στο τέλος θα επέλθει η Ένωση.

ΠΝΑ: Ναι.

ΕΠΠ: Θυμάστε ποιος σας μύησε στην οργάνωση;

ΠΝΑ: Ένας κουμπάρος μου που ήμασταν μαζί στην ΟΧΕΝ. Και μπήκε εκείνος, ο Σόλων Δημοσθένους. Ήταν αποθηκάριος στο ΡΙΚ.

ΕΠΠ: Πώς σας προσέγγισε;

ΠΝΑ: Ήμασταν κάθε μέρα μαζί και μπήκε εκείνος. [Είπαμε] να μπορούμε στην ΕΟΚΑ να βοηθήσουμε τον αγώνα.

ΕΠΠ: Είχατε κάποια επαφή με τον Γρίβα; Τον είδατε από κοντά;

ΠΝΑ: Όχι, με τον Γρίβα δεν είχα επαφή.

ΕΠΠ: Με τον Αυξεντίου;

ΠΝΑ: Ούτε με τον Αυξεντίου. Είχα με τον Αυγουστή, τον ήξερα από τότε που ήταν μικρός. Δούλευε κοντά στο μαγαζί που ήμουν εγώ. Η αδερφή μου δούλευε μαζί του. Ήξερα τον Πατάτσο, ήμασταν πολύ καλοί φίλοι. Εδώ θα πρέπει να σου κάνω μια παρένθεση, έμεινε στο μυαλό μου. Ήταν άγιος άνθρωπος, καθόμασταν και κουβεντιάζαμε και έλεγε: «Ένα μυρμήγκι δεν πρέπει να το πειράξεις». Φαντάσου για να φτάσει στο σημείο όταν ήταν στην οργάνωση να σκοτώσει άνθρωπο. Φοβόταν [να πειράξει] μέχρι και το μυρμήγκι. Ήταν τόσο αθώος. Ήξερα τον Μάρκο Δράκο, τον Λένα, τον Παναγιώτη Αριστείδου. Αυτοί ήμασταν όλοι στην ΟΧΕΝ.

ΕΠΠ: Όταν μπήκατε στην ΕΟΚΑ είχατε κάποιο ψευδώνυμο;

ΠΝΑ: Όχι, δεν ήμουν τόσο ενεργητικό μέλος.

ΕΠΠ: Στην ΟΧΕΝ ήσασταν δηλαδή από πριν.

ΠΝΑ: Ναι, από πριν.

ΕΠΠ: Όταν άρχισε ο αγώνας, ήσασταν σε κάποια ομάδα; Θυμάστε ποιος ήταν ο επικεφαλής;

ΠΝΑ: Όχι, δεν ήμουν σε ομάδα. Απλώς ήμασταν στην ΟΧΕΝ και μας έλεγαν να πάμε να κάνουμε ορισμένα πράγματα εκεί.

ΕΠΠ: Θυμάστε το Ενωτικό Δημοψήφισμα;

ΠΝΑ: Βεβαίως. Το 1950. Ήμουν μικρός τότε, δεν πήγα εγώ να ψηφίσω, αλλά θυμάμαι το δημοψήφισμα που έκαναν.

ΕΠΠ: Ήσασταν 18 ετών.

ΠΝΑ: Ναι.

ΕΠΠ: Θυμάστε που πήγαινε ο κόσμος να υπογράψει;

ΠΝΑ: Ναι, πήγαιναν εδώ στην εκκλησία, στην Χρυσελεύσα, γιατί και εγώ από μικρός ήμουν μέσα στην εκκλησία. Πήγαινα να βοηθήσω, τα πάντα. Ο ίδιος ο πατέρας μου ήταν επίτροπος στην εκκλησία.

ΕΠΠ: Θυμάστε όταν ανήλθε η Ελισάβετ στον θρόνο, το 1953;

ΠΝΑ: Θυμάμαι που πήγαμε στο σχολείο και μας έδωσαν ένα ποτήρι.

ΕΠΠ: Φλιτζάνι.

ΠΝΑ: Ναι, ένα φλιτζάνι με την Ελισάβετ πάνω. Ήταν και ο πατέρας μου, είμαι και εγώ βασιλόφρων.

ΕΠΠ: Θυμάστε κάποιους αγωνιστές που ήσασταν μαζί, τα ονόματά τους ή τα ψευδώνυμά τους;

ΠΝΑ: Τον Κόκο Παλαιολόγο, τον Γιαννάκη Χριστοφόρου, πήγαινα και στο σπίτι του. Τον Λάμπρο Καυκαλιά και έναν που πήγε στην Αμερική τώρα, δεν θυμάμαι το όνομά του.

ΕΠΠ: Θυμάστε τα ψευδώνυμά τους;

ΠΝΑ: Όχι, τους ήξερα προσωπικά, δεν ήξερα ψευδώνυμα.

ΕΠΠ: Όταν μπήκατε στον αγώνα, ποιες ήταν οι πρώτες σας εντυπώσεις;

ΠΝΑ: Ήμασταν όλοι ενθουσιασμένοι να κάνουμε αγώνα, για να ελευθερώσουμε την νήσο μας.

ΕΠΠ: Πιστεύατε, δηλαδή, ότι ο στόχος στο τέλος θα επιτευχθεί.

ΠΝΑ: Ναι.

ΕΠΠ: Τι καθήκοντα είχατε στην αρχή;

ΠΝΑ: Έρχονταν στο σπίτι μου αντάρτες και τους φιλοξενούσαμε. Τον Ευάγγελο Ευαγγελάκη που ζει ακόμα. Ο Λένας έμεινε στο σπίτι μου για ένα βράδυ. Ήταν στον Πενταδάκτυλο και ήρθε μάλιστα και μου είπε ότι είχε ένα μήνα να κάνει μπάνιο. Και του ζέσταναν το νερό του μπάνιου το βράδυ, έκανε μπάνιο και του έδωσα και ρούχα. Άλλαξε και έφυγε την επόμενη μέρα. Αλλά, δεν είχα πολύ μεγάλη εμπλοκή.

ΕΠΠ: Το σπίτι ήταν αυτό που βλέπουμε τώρα από τότε;

ΠΝΑ: Όχι. Το σπίτι μου ήταν άλλο, αυτό είναι της συζύγου μου. Το σπίτι μου ήταν στην Αρχιεπισκόπου Κυπριανού, στον παλιό Στρόβολο. Εδώ μετακόμισα μετά τον γάμο μου.

ΕΠΠ: Δηλαδή η δουλεία σας ήταν να αποκρύπτετε τους αντάρτες.

ΠΝΑ: Ναι, κάναμε ό,τι μας έλεγαν. Εν τω μεταξύ, στο μαγαζί μου έρχονταν και μου έφερναν επιστολές. Έρχονταν έγκυες γυναίκες 9 μηνών και μου έφερναν επιστολές και έρχονταν άλλοι και τις έπαιρναν. Και όπλα επίσης. Μια Θάλεια Σχίζα έφερνε όπλα και τα έβαζα εκεί και έρχονταν άλλοι και τα έπαιρναν. Ναι, αυτός ήταν ο σκοπός μου. [...] Ήρθε ένας Τούρκος και μου είπε ότι είδε την αδερφή μου, 8 χρόνια μικρότερη από εμένα, να διανέμει φυλλάδια. Αλλά μου είπε ότι δεν θα πει τίποτα.

ΕΠΠ: Διανείματε φυλλάδια, γράφατε συνθήματα;

ΠΝΑ: Όχι, δεν ήμουν σε αυτά τα πράγματα.

ΕΠΠ: Σε διαδηλώσεις πηγαίνατε;

ΠΝΑ: Ναι, πηγαίναμε. Ήμασταν πρώτοι, και στις παρελάσεις.

ΕΠΠ: Διαδηλώσεις κάνατε στην Αρχιεπισκοπή;

ΠΝΑ: Στην Πλατεία Ελευθερίας, μέσα στον μακρύδρομο και στην Φανερωμένη. Ήμασταν τακτικοί εκεί, και στην εκκλησία.

ΕΠΠ: Ο πατήρ Σταύρος ήταν στην Φανερωμένη;

ΠΝΑ: Ναι.

ΕΠΠ: Και ήταν εκείνος που όρκιζε;

ΠΝΑ: Ναι, απέναντι από την εκκλησία είχε ένα οίκημα και ήμασταν πάνω. Ήταν σαν ένα καφενείο, πηγαίναμε όλοι οι νέοι που ήμασταν της Χριστιανικής Κινήσεως. Ήμασταν καμιά 30ριά και παραπάνω.

ΕΠΠ: Κάνατε πιο ενεργητικές πράξεις, όπως κατασκευή κρησφύγετων;

ΠΝΑ: Όχι, σε αυτά τα πράγματα δεν ήμουν.

ΕΠΠ: Τροφοδοτούσατε τους αντάρτες;

ΠΝΑ: Τέτοια πράγματα όχι.

ΕΠΠ: Ήσασταν δηλαδή στην παθητική αντίσταση.

ΠΝΑ: Ναι. Είχα αυτοκίνητο. Τότε ήταν λίγα τα αυτοκίνητα. Όταν ήθελαν κάτι, πηγαίναμε να μεταφέρουμε και να πάρουμε.

ΕΠΠ: Σε μάχες συμμετείχατε;

ΠΝΑ: Όχι.

ΕΠΠ: Ούτε σε επιθέσεις;

ΠΝΑ: Όχι.

ΕΠΠ: Η οικογένειά σας ανταποκρινόταν στον αγώνα;

ΠΝΑ: Ναι. Η μητέρα μου ήταν αγία γυναίκα. Όταν ερχόταν στο σπίτι μας ο Ευάγγελος Ευαγγελάκης, τα μάτια του ήταν αδρά, και ήρθε και μου είπε ότι αυτός που έφερα στο σπίτι πρέπει να σκότωσε κάποιον, γιατί είναι σαν άγριος. Και της είπα ότι δεν σκότωσε και ότι αυτό ήταν το σχέδιό του.

ΕΠΠ: Δηλαδή βοηθούσαν με τον τρόπο τους.

ΠΝΑ: Ναι. Κάθε Σάββατο πηγαίναμε στο κατηχητικό. Ένα Σάββατο, μέχρι να επιστρέψω, στο σπίτι μου ήταν γεμάτο Άγγλους. Ο μαχαλάς εκεί μαζεμένος ο κόσμος. Ήρθαν Άγγλοι. Αλλά, εγώ επειδή ήμουν καθαρός, δεν είχα κάτι εναντίον μου. Ήρθε ο κουμπάρος μου ο Σόλωνας και μου είπε να πάω αντάρτης στα βουνά. Είχα τρία αδέρφια, ο πατέρας μου πέθανε το 1955 και αυτό έγινε το 1956. Είχα το μαγαζί, δεν μπορούσα να κάνω τέτοιο πράγμα. Και πήγα στο σπίτι και είδα τους Άγγλους να ανακατεύουν τα σπίτια, να κάνουν ανακρίσεις, και είχαν πληροφορίες. [...] [Τελικά] έφυγαν και δεν μας έκαναν κάτι. Ούτε μας έπιασαν, ούτε τίποτα.

[...]

ΕΠΠ: Τι συναισθήματα είχατε κατά την διάρκεια του αγώνα;

ΠΝΑ: Τα συναισθήματα που είχε κάθε Έλληνας. Ότι αγωνιζόμασταν για την ελευθερία της πατρίδας μας. Μας εμψύχωνε και ο πατήρ Σταύρος με τα κηρύγματα που μας έκανε κάθε εβδομάδα. Μας έκανε ομιλίες.

ΕΠΠ: Σας έκανε ομιλίες στην Φανερωμένη;

ΠΝΑ: Όχι, πάνω στην αίθουσα. Είχε αίθουσα και κάθε Κυριακή μας έκανε ομιλίες.

ΕΠΠ: Δηλαδή όταν πέθανε ο πατέρας σας πήρατε εσείς την ιδιοκτησία της υπεραγοράς, γι' αυτό και δεν μπορούσατε να πάτε στο αντάρτικο.

ΠΝΑ: Ναι.

[...]

ΕΠΠ: Αν δεν είχατε την αγορά, θα πηγαίνατε να πολεμήσετε;

ΠΝΑ: Δεν ξέρω, αν τύγχανε θα πηγαίναμε, αλλά δεν ξέρω.

ΕΠΠ: Ουσιαστικά αυτό σας κρατούσε πίσω.

ΠΝΑ: Ναι.

ΕΠΠ: Εκτός από την ΟΧΕΝ, ήσασταν σε κάποια άλλη ομάδα;

ΠΝΑ: Όχι.

ΕΠΠ: Ούτε ξέρετε με ποιο τρόπο επιλέγονταν τα κρησφύγετο;

ΠΝΑ: Όχι.

ΕΠΠ: Θυμάστε να είδατε κάποια φορά να κατασκευάζουν οπλισμό ή βόμβες;

ΠΝΑ: Όχι.

ΕΠΠ: Αλλά είδατε ότι μετέφεραν όπλα.

ΠΝΑ: Ναι, έφερναν τα όπλα μέσα στις τσάντες. Τις έφερναν εκεί κοντά μου και έρχονταν άλλοι και τις έπαιρναν και τα όπλα εκείνα έφευγαν.

ΕΠΠ: Ο υπόλοιπος Στρόβολος ανταποκρινόταν στον αγώνα;

ΠΝΑ: Όλος ο κόσμος ήθελε τον αγώνα.

ΕΠΠ: Υπήρχαν κάποιοι που πήγαν στο αντάρτικο να πολεμήσουν;

ΠΝΑ: Όχι. Η επαφή που είχα εγώ ήταν με τους αγωνιστές που ήμασταν στην ΟΧΕΝ.

ΕΠΠ: Τον Αυγουστή πότε τον γνωρίσατε;

ΠΝΑ: Σου είπα ότι τον ήξερα από μικρό, από το 1948 νομίζω, πριν τον αγώνα γιατί σου είπα ότι δούλευε μαζί με την αδερφή μου στην ίδια δουλειά. Ύστερα που έγινε ο αγώνας συναντιόμασταν και στην ΟΧΕΝ.

ΕΠΠ: Θυμάστε πότε μάθατε ότι μπήκε στην ΕΟΚΑ ο Αυγουστής;

ΠΝΑ: Όχι.

ΕΠΠ: Εδώ στην Λευκωσία, θυμάστε να έκαναν επιχειρήσεις οι Άγγλοι;

ΠΝΑ: Μας έβαζαν κέρφιου το βράδυ και έκαναν περιπολία και δεν μπορούσες να κινηθείς. Μάλιστα, εμείς στο σπίτι μας ήμασταν, όπως είναι ο δρόμος εδώ, και καθόμασταν εκεί κάτω και ήρθαν και μας απαγόρευαν. Να μην καθόμαστε ούτε εκεί, να μπούμε σπίτι, να μην φαινόμαστε από τον δρόμο.

ΕΠΠ: Τι ώρα ξεκινούσε το κέρφιο;

ΠΝΑ: Με το βούτηγμα του ήλιου.

ΕΠΠ: Αρκετά νωρίς δηλαδή.

ΠΝΑ: Είχαμε μαζί μας μια οικογένεια που ήταν και εκείνοι στην ΕΟΚΑ, η κυρία Μαρούλα Ιωσήφ ήταν, και απέκρυπταν αντάρτες στο σπίτι τους. Ήταν ο Στέλιος Στυλιανίδης που σκοτώθηκε, και είχαμε επαφή. Ήρθαν εδώ κοντά μας και ήρθαν οι Άγγλοι και φοβόντουσαν να παν. Ήταν το σπίτι του Σόλωνα εκεί και εδώ το δικό μας και έμειναν όλο το βράδυ στο σπίτι μας και δεν πήγαν. Να μείνουν μέχρι να ξημερώσει, γιατί φοβόμασταν ότι θα πήγαιναν εκεί οι Άγγλοι.

ΕΠΠ: Θυμάστε κάποιους στον Στρόβολο που ήταν προδότες;

ΠΝΑ: Όχι. Υπήρχαν σε πολλούς τόπους, αλλά δεν ήξερα κάτι τέτοιο.

ΕΠΠ: Θυμάστε κάποια επίθεση της ΤΜΤ;

ΠΝΑ: Όχι, δεν θυμάμαι. Δεν ήρθαν εδώ, ήταν εκεί προς τον Άγιο Δομέτιο.

ΕΠΠ: Θυμάστε κάποια επιχείρηση των Επικουρικών στον Στρόβολο;

ΠΝΑ: Όχι.

ΕΠΠ: Είχατε κάποια συνεργασία με τους αγωνιστές που ύστερα σκοτώθηκαν; Μου είπατε για τον Στυλιανό Λένα.

ΠΝΑ: Με τον Στυλιανό ήμασταν στην ΟΧΕΝ. Συναντιόμασταν εκεί και μιλούσαμε, ήταν και γείτονάς μας στην δουλειά.

ΕΠΠ: Τι θυμάστε;

ΠΝΑ: Ήταν καλό παιδί. Και με τον Πατάτσο ήμασταν σχεδόν καθημερινά μαζί, πηγαίναμε εκδρομές.

ΕΠΠ: Θυμάστε κάποιο χαρακτηριστικό αυτών των δύο;

ΠΝΑ: Όχι.

ΕΠΠ: Για τον Πατάτσο μου είπατε ότι δεν πείραζε τίποτα.

ΠΝΑ: Ήταν πολύ επιφυλακτικός και φοβόταν. Έτρεμε στο να μην πειράξει τον άλλο. Ήταν πολύ αθώος. Ήταν καλός Χριστιανός. Είναι άγιος. Πρέπει να γίνει άγιος αυτός ο άνθρωπος. Είχε αγία ψυχή.

ΕΠΠ: Θυμάστε κάποιο χαρακτηριστικό του Λένα;

ΠΝΑ: Ήταν κέρβερους. Το έλεγε η καρδιά του. Ενώ ο Πατάτσος ήταν συγκρατημένος. Και εγώ διερρωτώμουν, είναι η πίστη του που έκανε αυτό τον άνθρωπο να πάρει όπλο. Ήταν άγιος.

ΕΠΠ: Δηλαδή διαφορετικοί χαρακτήρες οι δυο τους. Ο ένας δυναμικός και ο άλλος ψύχραιμος.

ΠΝΑ: Ναι.

ΕΠΠ: Θυμάστε πότε μάθατε ότι τους σκότωσαν;

ΠΝΑ: Όχι, δεν θυμάμαι ημερομηνία.

ΕΠΠ: Πώς νιώσατε;

ΠΝΑ: Ε πώς να νιώσουμε;

ΕΠΠ: Επειδή οι Άγγλοι δεν έκαναν κηδείες.

ΠΝΑ: Όχι.

ΕΠΠ: Έθαψαν μόνο κάποιους στα Φυλακισμένα Μνήματα.

ΠΝΑ: Τον Λένα νομίζω τον έθαψαν στο χωριό του.

ΕΠΠ: Από πού ήταν;

ΠΝΑ: Από τα Χανδριά. Νομίζω τον έθαψαν εκεί, γιατί πήγαινε ο κόσμος με τα αυτοκίνητα και γονατούσαν στον δρόμο και γι' αυτό δεν ήθελαν να τους θάβουν εκεί, τους έθαβαν στις φυλακές, για να μην μαζεύεται ο κόσμος και να κάνει διαδηλώσεις.

ΕΠΠ: Ο στόχος τους δηλαδή ήταν να μην εκραγεί το κλίμα.

ΠΝΑ: Ναι.

ΕΠΠ: Τους απαγχονισμούς τους έκαναν το βράδυ.

ΠΝΑ: Ναι, στις 12.

ΕΠΠ: Γιατί το έκαναν βράδυ; Φοβόντουσαν;

ΠΝΑ: Δεν ξέρω γιατί.

ΕΠΠ: Φοβόντουσαν ότι θα αντιδρούσε ο κόσμος;

ΠΝΑ: Μα αφού φώναζαν και ήξεραν ότι θα πήγαιναν. Στα κελιά ήταν ενήμεροι ότι θα τους έπαιρναν. Νομίζω ότι και παλιά στις φυλακές της Αγγλίας έκαναν μεσάνυχτα τους απαγχονισμούς.

ΕΠΠ: Πήγατε ποτέ στα Φυλακισμένα Μνήματα;

ΠΝΑ: Πήγα πολλές φορές.

ΕΠΠ: Θυμάστε όταν κρέμασαν τον Παλλικαρίδη;

ΠΝΑ: Ναι, το θυμάμαι, άκουσα τις ιστορίες του.

ΕΠΠ: Ήταν από την Τσάδα;

ΠΝΑ: Ναι.

ΕΠΠ: Δεν είχατε σχέση όμως, ήταν και πιο μικρός.

ΠΝΑ: Ναι, ήταν πιο μικρός.

ΕΠΠ: Δεν είχε εμπλοκή με επιχειρήσεις, διένειμε φυλλάδια.

ΠΝΑ: Νομίζω τον έπιασαν όταν πήγαινε να δώσει τροφοδοσία στους αντάρτες.

ΕΠΠ: Ο πρώτος που πέθανε ήταν ο Μόδεστος Παντελή.

ΠΝΑ: Ναι. Και πήγαμε στο χωριό τους πριν. Πηγαίναμε πριν στα χωριά αυτών που προετοιμάζαν τον αγώνα. Ήταν ο πατήρ Σταύρος, δημιουργούσε εκδρομές για να μην βρίσκουν αφορμές. Στις εκδρομές συναντιόντουσαν με την κεντρική επιτροπή και συζητούσαν.

ΕΠΠ: Ήταν και εξόριστος ο πατήρ Σταύρος.

ΠΝΑ: Ναι, ήταν τέσσερις. Με τον Μακάριο, τον Πολύκαρπο Ιωαννίδη.

ΕΠΠ: Και τον Κυρηναίος Κυπριανό.

ΠΝΑ: Ναι. Ο Πολύκαρπος Ιωαννίδης ήταν ο αλατζίενος, φορούσε αλατζιά.

ΕΠΠ: Είδατε τον Μακάριο από κοντά;

ΠΝΑ: Ναι, τον ήξερα προσωπικά. Ο πατέρας μου ήταν επίτροπος στην Χρυσελεύσα. Ήρθε δύο φορές εκεί και έκανε λειτουργία. Τον έφερνε στο σπίτι μας και έτρωγε με την εκκλησιαστική επιτροπή. Όταν πέθανε ο πατέρας μου το 1955 ήρθε και τον έθαψε. Τον ήξερε. Ο πατέρας μου ήταν δραστήριος μέσα στα εκκλησιαστικά.

ΕΠΠ: Ο κόσμος τον αγαπούσε δηλαδή τον Μακάριο.

ΠΝΑ: Ναι, τότε ήταν πολύ αγαπητός.

ΕΠΠ: Ήσασταν κρατούμενος στον αγώνα;

ΠΝΑ: Όχι. Με συνέλαβαν με φυλλάδια.

ΕΠΠ: Διανείματε φυλλάδια δηλαδή.

ΠΝΑ: Ναι, τώρα το θυμήθηκα. Με έπιασαν και με πήραν στο Σαράγιο και ήταν ένας αστυνόμος που ήταν φίλος του πατέρα μου. Ο πατέρας μου είχε πολλές γνωριμίες, επειδή εκείνο τον καιρό τα μπακάλικά ήταν λίγα. [...] Και ήταν εκείνος και με βοήθησε. Ήταν δικός μας. Ήταν και θεός του Γιωρκάτζη, ο Λουκής. Τώρα το θυμήθηκα. Το είχα ξεχάσει τελείως. Με βοήθησε, έκανε αυτό που έκανε και με άφησαν ελεύθερο.

ΕΠΠ: Πότε σας συνέλαβαν;

ΠΝΑ: Νομίζω μέσα στο 1956.

ΕΠΠ: Άρα σας συνέλαβαν όταν διανείματε φυλλάδια της ΕΟΚΑ;

ΠΝΑ: Ναι. Ήταν ακόμα δυο μαζί μου.

ΕΠΠ: Θυμάστε ονόματα;

ΠΝΑ: Όχι, δεν θυμάμαι.

ΕΠΠ: Πόσο καιρό ήσασταν κρατούμενος;

ΠΝΑ: Τίποτα. Μια-δυο ώρες και με άφησαν.

ΕΠΠ: Στο Σαράγιο, σε ποια επαρχία;

ΠΝΑ: Κατεχόμενη Λευκωσία. Πήγαίνες από την Πύλη της Κερύνειας.

[...]

ΕΠΠ: Εκείνες τις μια-δυο ώρες που ήσασταν εκεί, σας έκαναν βασανιστήρια;

ΠΝΑ: Όχι, δεν με βασάνισαν καθόλου.

ΕΠΠ: Αυτό δηλαδή πιστεύετε ότι έγινε, επειδή είχατε γνωστούς εκεί.

ΠΝΑ: Ναι, εκείνος ήταν γνωστός του πατέρα μου και με βοήθησε. Τότε οι αστυνομικοί ήταν υπέρ μας. Οι περισσότεροι ήταν μαζί μας στην ΕΟΚΑ.

ΕΠΠ: Αυτό σας είχα πει πριν. Θυμάστε κάποια δράση που έκαναν για την ΕΟΚΑ;

ΠΝΑ: Όχι, δεν ξέρω, αλλά άκουγα ότι οι αστυνομικοί βοηθούσαν.

ΕΠΠ: Εκεί μπήκατε σε κρατητήριο;

ΠΝΑ: Όχι.

ΕΠΠ: Εκεί δεν είχε Άγγλους;

ΠΝΑ: Όχι, δεν είχε. Είχε μόνο Τούρκους, αλλά στην ανάκριση ήταν μόνο αυτός. Νομίζω ήταν τσαούσης τότε και ύστερα έγινε αξιωματικός, αλλά στο δωμάτιο ήμασταν μόνο εμείς οι δυο. Μου είπε ότι θα με βοηθούσε.

[...]

ΕΠΠ: Εκείνη την στιγμή, σκεφτήκατε να διαφύγετε;

ΠΝΑ: Όχι, γιατί δεν είχα κάτι υπόψιν μου. Δεν είχα οποιαδήποτε δράση που να πω ότι έχω όπλα σπίτι και θα με πιάσουν ή κάποιος με πρόδωσε και να πω ότι θα με πιάσουν και θα σηκωστώ να φύγω. Δεν είχα τέτοια πράγματα.

ΕΠΠ: Ουσιαστικά η δράση σας ήταν να διανείμετε φυλλάδια και να αποκρύπτετε τους αντάρτες.

ΠΝΑ: Ναι, και οι επιστολές που έρχονταν στο μαγαζί μου.

ΕΠΠ: Όταν τέλειωσε ο αγώνας, ήσασταν στο σπίτι σας;

ΠΝΑ: Ναι.

ΕΠΠ: Πώς νιώσατε;

ΠΝΑ: Νιώσαμε ευχαρίστηση, αλλά δεν ήμασταν ευχαριστημένοι με την απόφαση που έλαβαν.

ΕΠΠ: Πώς σκέφτεστε την απόφαση αυτή;

ΠΝΑ: Δεν έκαναν καλή δουλειά, αλλά ίσως σκέφτηκε ο Μακάριος πως έπρεπε να δώσουν ένα τέλος σε όλο αυτό. Προ πάντων οι εγγυήσεις ήταν μεγάλο σφάλμα.

[...]

ΕΠΠ: Δηλαδή εσάς η Ζυρίχη σας άφηνε απογοητευμένους, γιατί πιστεύατε ότι δεν πολεμήσατε για εκείνο.

ΠΝΑ: Πολεμήσαμε για την Ένωση εμείς, θέλαμε την Ένωση.

[...]

ΕΠΠ: Ποια ήταν η πιο σημαντική σας στιγμή στον αγώνα;

ΠΝΑ: Όταν πήραμε τον αντάρτη στο βουνό.

ΕΠΠ: Σε ποιο βουνό;

ΠΝΑ: Στην Χαλεύκα. Αυτή την ιστορία θα σου πω τώρα. Όπως σου είπα, ήμασταν στην ΟΧΕΝ. Πηγαίναμε εκεί κάθε βράδυ όταν σχολάγαμε. Ήταν το καφενείο μας.

ΕΠΠ: Η ΟΧΕΝ πού ήταν;

ΠΝΑ: Απέναντι από την Φανερωμένη, σε μια αίθουσα πάνω. Εκεί ήταν ο πατήρ Σταύρος, διάφοροι θεολόγοι όπως ο Λευκωσιάτης, ο πατήρ Ανάργυρος. Μια Παρασκευή έλεγαν τους Χαιρετισμούς της Παναγίας.

ΕΠΠ: Ποια χρονιά;

ΠΝΑ: Το 1956. Νομίζω πρέπει να ήταν σαν την χθεσινή Παρασκευή, η πρώτη εβδομάδα των Χαιρετισμών, τον Απρίλη. Ήμουν στην εκκλησία, στους Χαιρετισμούς. Εν τω μεταξύ εγώ είχα πάρει το αυτοκίνητο 5-6 μήνες πριν. [...] Ήταν Παρασκευή, ήμουν στην εκκλησία και με φώναξαν να πάω έξω, γιατί με ήθελαν. Βγήκα έξω και ήρθε αυτός ο φίλος μου που σου λέω, ο Σόλων Δημοσθένους.

ΕΠΠ: Ποιος σας φώναξε να πάτε έξω;

ΠΝΑ: Δεν θυμάμαι. Βγήκαμε έξω από την εκκλησία και μας είπαν ότι έχει ένα αντάρτη και πρέπει να τον πάρουμε στην Κυθρέα. Εγώ φοβήθηκα, ήμουν και φοβητσιάρης, δεν ήμουν αντάρτης. Και τους είπα ότι δεν βγήκα έξω από την πόλη με το αυτοκίνητο. Μου είπαν να πάω, ήταν και ο Σόλων δίπλα μου.

ΕΠΠ: Από πού τον ξέρατε;

ΠΝΑ: Γνωριστήκαμε στην ΟΧΕΝ, τον είχα παντρέψει, ήμασταν καρδιακοί φίλοι. Ήταν ο αντάρτης και δυο κοπέλες της ΟΧΕΝ.

ΕΠΠ: Συμμετείχαν πολλές γυναίκες στον αγώνα.

ΠΝΑ: Ναι. Η μια ήταν η Ευαγγελία Κούκου, η γυναίκα του πατρός Κούκου, του ιερέα του Στροβόλου, από την Κυθρέα. Ήταν και η αδερφή της, η Ευγενία Στυλιανού. Τέλος πάντων, να πάμε, ήταν 8 η ώρα. [...] Επειδή οι κοπέλες ήταν από την Κυθρέα, της έπιασαν να πάμε ότι τάχα θα πήγαιναν να δουν τον πατέρα τους που ήταν άρρωστος. Βάλαμε τον αντάρτη, έκατσε στην μέση. Ο Ταλιαδώρος. [...] Τον βάλαμε μέσα στο αυτοκίνητο και ξεκινήσαμε και πήγαμε στην Κυθρέα. Μπροστά ο Σόλων και εγώ, πίσω στις πλευρές οι δυο κοπέλες και στην μέση ο αντάρτης.

ΕΠΠ: Οδηγούσατε εσείς;

ΠΝΑ: Ναι, πρώτη φορά έβγαينا από την Λευκωσία. Πάμε στην Κυθρέα να βρούμε έναν Πετάση. Οι κοπέλες που ήταν από την Κυθρέα ήξεραν τον Πετάση και το σπίτι του, εγώ όχι. Πήγαμε και περιμέναμε. Ο Πετάσης ήταν τομεάρχης της περιοχής, έλειπε. Παρασκευή βράδυ. Περιμέναμε μέχρι τις 11. Ήρθε η ώρα 11 και έπρεπε να τον πιάσουμε και να τον πάρουμε στην Χάρτζια. Τους είπα: «Παναγία μου, δεν ξέρω πώς να πάω, δεν πήγα ποτέ ξανά εκεί», για να δεις πώς είναι η χάρις του Θεού. Εγώ πίστευα ότι ο Θεός με έσωσε. Να ξεκινήσω στις 11 τη νύχτα, πώς θα πάμε; Έμειναν οι κοπέλες εκεί και πήγα εγώ με τον αντάρτη και τον Πετάση.

Πήγαμε με τον Πετάση να τον πάρουμε. Και αν μας έπιαναν οι Άγγλοι θα τους λέγαμε ότι πήγαινε να πιάσει αρνιά. Αυτός έκανε και τον χασάπη. Και ξεκινάμε η ώρα 11. Και πήγα νύχτα, μέσα σε εκείνα τα βουνά, βράδυ που δεν είχα πάει ξανά και πήγα μια χαρά. Και πήγαμε στην Χάρτζια. Δεν είχε τηλέφωνα να ειδοποιήσουμε, ήταν η CYTA.

ΕΠΠ: Δεν είχαν πολλοί τηλέφωνα.

ΠΝΑ: Ναι. Και ήταν έξω από το χωριό το σπίτι που θα τον παραδίδαμε. Θυμάμαι που έστεκε ένα παιδί και ήταν εκεί και τον κατεβάσαμε και τους τον δώσαμε. Και επιστρέψαμε βράδυ στην Κυθρέα και πιάσαμε τις κοπέλες και ήρθαμε στην Λευκωσία. Στην Μια Μηλιά βρήκαμε μπλόκο. Ήταν γεμάτα τα βουνά στρατιώτες και να μη βρεθεί βράδυ να μας πιάσουν; Δεν είναι ο Θεός που μας προστάτευε; Ήρθαμε στην Κυθρέα και μας σταμάτησαν.

ΕΠΠ: Ποιος σας σταμάτησε;

ΠΝΑ: Άγγλοι και Τούρκοι Επικουρικοί. Και μας ρωτούσε ο Τούρκος ο Επικουρικός στα Ελληνικά: «Πού ήσασταν;», «Στην Κυθρέα. Ο πατέρας μας είναι άρρωστος, εμείς είμαστε από την Κυθρέα και πήγαμε να τον δούμε και αργήσαμε. Ήταν πολύ άρρωστος και μείναμε κοντά του.» Και ήρθαμε στην Λευκωσία και ήρθα μια χαρά στην Λευκωσία. Δεν φεύγει από τον νου μου αυτό το πράγμα. Από την Λευκωσία να έρθω στον Στρόβολο, μού έκαναν τρεις φορές έρευνα. Και εδώ στο Κυβερνείο και στην Πλατεία Ελευθερίας, επειδή τότε τα αυτοκίνητα που κυκλοφορούσαν ήταν λίγα. Και να πάω όλο το βράδυ μέσα στα βουνά και να μη βρεθεί ένα αυτοκίνητο να μας κάνει έλεγχο; Αυτό είναι θαύμα. Να μην ξέρω αυτοκίνητο και να καταφέρω να πάω;

[...]

ΕΠΠ: Όταν τέλειωσε ο αγώνας, είχατε σχέσεις με τους συναγωνιστές σας;

ΠΝΑ: Με τον Γιαννάκη Χριστοφόρου, τον Παπαναστασίου, τον Γιώργο Παλαιολόγο και με τον Λευκωσιάτη.

ΕΠΠ: Συνεχίσατε και στην ΕΟΚΑ Β;

ΠΝΑ: Όχι, δεν έλαβα μέρος.

ΕΠΠ: Η δράση σας στον αγώνα, πώς επηρέασε την ζωή σας μετά από αυτόν;

ΠΝΑ: Συνέχισα την ζωή μου όπως ήταν, αλλά πάντα ήταν στην σκέψη μου. Το άλλο που σου είπα. Όταν είχα τους στρατιώτες σπίτι μου, εκείνη τη μέρα που θα με συλλάμβαναν, γιατί είχαν πληροφορίες ότι είχα αντάρτες. Και όταν είδαν τις δυο σημαίες σκέφτηκαν ότι ήμασταν φίλαγγλοι και μας άφησαν. Αν ήμουν λίγο περισσότερο τολμηρός, δεν θα έμπαινα σπίτι, θα πήγαινα αντάρτης. Γιατί όλο το χωριό ήταν απλωμένο έξω και έβλεπαν τους Άγγλους που έκαναν έρευνα. Όμως δεν βρήκαν όπλα για να μας κάνουν κάτι. Δεν είχα κάτι, για να φοβηθώ.

ΕΠΠ: Πώς αποτιμάτε τον αγώνα της ΕΟΚΑ;

ΠΝΑ: Ήταν κάτι που έπρεπε να κάνουμε ως Έλληνες, γιατί ξέραμε ότι ο Άγγλος δεν μας άφηνε, ήταν το «ουδέποτε» του...

ΕΠΠ: Hopkinson.

ΠΝΑ: Ναι. Το πήραμε απόφαση ότι χωρίς αγώνα δεν γίνεται τίποτα. Και προσπαθήσαμε να κάνουμε τον αγώνα. [...] Έκανα το καθήκον μου, για να ελευθερωθεί η πατρίδα μου και έπρεπε να βοηθήσουμε. Δεν ήμουν από εκείνους που θα τους έλεγαν να μπουν στον αγώνα και θα έλεγε ότι φοβάται.

[...]